

MODEL OCENIANIA UCZNIA I EWALUACJI PRACY SZKOŁY.

Publikacja powstała w ramach projektu: „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa II Efektywne Polityki Publiczne dla Rynku Pracy, Gospodarki i Edukacji, Działania 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Opracowane przez zespół projektu Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą w Sosnowcu pod kierunkiem **Iwony Durek**

Redaktor serii
Jakub Wolny

Redaktor publikacji
Iza Jaskółka-Turek

Konsultacja merytoryczna:
dr Jerzy Wolny

Projekt okładki
AGAW

Layout, redakcja techniczna, skład
AGAW

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

© Specjalistyczne Centrum
Wspierające Edukację Włączającą w Sosnowcu 2021

Specjalistyczne Centrum
Wspierające Edukację Włączającą
w Sosnowcu
www.scwew.sosnowiec.pl

Zespół Szkół Specjalnych nr 4
w Sosnowcu
ul. Franciszkańska 5A
41-200 Sosnowcu

Model oceniania ucznia i ewaluacji pracy szkoły

Iza Jaskółka-Turek

Spis treści

Kilka słów wstępu...	7
Rozdział 1. Jak ocenianie może wspierać efektywne uczenie się uczniów.	8
1.2 Co to jest ocenianie kształtujące i dlaczego warto go stosować?	8
1.3 Czy ocenianie kształtujące to tylko sposób oceniania?	11
1.4 Strategie oceniania kształtującego	11
Rozdział 2. Ewaluacja pracy nauczyciela i szkoły/placówki.....	15
2.1 Dlaczego warto diagnozować i ewaluować pracę szkoły/placówki?	15
2.2 Jakie są warunki dobrej diagnozy/samooceny pracy szkoły/placówki?.....	15
2.3 Jak zorganizować pogłębioną diagnozę szkoły? czyli ustalanie profilu szkoły/placówki krok po kroku.....	16
2.4 Co dalej po profilu szkoły?	18
Bibliografia:.....	19

Kilka słów wstępu...

Rozpoczynając pracę w szkole chciałam, aby uczennice i uczniowie, z którymi współpracuję uczyli się z pasją i radością. Wierzyłam, że przecież w każdym człowieku istnieje naturalna ciekawość świata i tego, aby zrozumieć, jak jest on poukładany.

Chciałam być dla nich przewodniczką w drodze od odkrywania i rozumienia tajemnic świata oraz pragnęłam, aby nie bali się zadawać pytań, samodzielnie myśleć, by wyrosli na ludzi o otwartych umysłach.

Jednocześnie sama nie miałam zbyt dobrych wspomnień z pobytu w szkole.

Szkoła, szczególnie liceum, do którego chodziłam, kojarzyła mi się z opresyjnością, nieustannym ocenianiem, sprawdzianami, odpowiedziami przy tablicy i porównywaniem uczennic i uczniów oraz rankingami i rywalizacją.

Nie pamiętam, aby poza lekcjami biologii i języka angielskiego było tam miejsce na poszukiwanie odpowiedzi, wyzwania, możliwość niekonwencjonalnego myślenia.

Dlatego od początku pracy w szkole poszukiwałam sposobów, metod i technik, które zmotywują uczennice i uczniów do uczenia się. A ponieważ od początku pracowałam w szkole głównie z uczniami o specjalnych potrzebach, edukacyjnych dostrzegałam jak „tradycyjne” sposoby oceniania sprawiają, że zanika ich motywacja do uczenia się, a rozwijają się strategie zachowawcze, służące przetrwaniu w rzeczywistości szkolnej.

I tak oto w 2004 roku trafiłam na kurs internetowy ocenianie kształtujące organizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej

I to było to!

Pierwsze próby pracy zgodnie z filozofią OK były dla mnie trudne i zbiegły się z moją pracą w Kolegium Nauczycielskim w Sosnowcu. To tam wypróbowałam OK w praktyce. Miałam wiele chwil zwątpienia, ponieważ to, nie wszystko co proponowałam moim słuchaczom i słuchaczkom im się podobało. Procesem było odzwyczajanie ich od rywalizacji i nauczanie współpracy. Długo nie rozumieli, dlaczego stawiam im tylko oceny semestralne, a proces uczenia oceniam kształtująco - czyli wykorzystując informację zwrotną.

Jednak po roku zauważyłam pierwsze efekty-słuchacze, zwłaszcza Ci, którzy mieli początkowo niską motywację i duże trudności zaangażowali się podczas zajęć i podnieśli swoje wyniki w nauce. Docenili to, że stwarzam im przestrzeń do samodzielnego uczenia się i współpracy.

W kolejnym roku wprowadziłam ocenianie kształtujące także w szkole podstawowej, w której pracowałam.

Od tego czasu nie potrafię już pracować inaczej.

Rozdział 1. Jak ocenianie może wspierać efektywne uczenie się uczniów.

„Uczniowie, którzy sami dążą do zdobywania wiedzy mają większą motywację, lepiej się uczą i lepiej rozwijają umiejętności metapoznawcze niż uczniowie, którzy jedynie wypełniają polecenia nauczycieli. A co nie mniej ważne na pewno są w stanie powiedzieć czego się nauczycieli”¹

1.2 Co to jest ocenianie kształtujące i dlaczego warto go stosować?

Zgodnie z definicją zawartą w Raporcie Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)

Ocenianie kształtujące to częste, interaktywne ocenianie postępów ucznia i uzyskanego przez niego zrozumienia materiału tak, by móc określić, jak uczeń ma się dalej uczyć i jak najlepiej go nauczać.

Obecnie przyjmuje się, że Ocenianie kształtujące polega na pozyskiwaniu przez nauczyciela i ucznia w trakcie nauczania informacji, które pozwolą rozpoznać, jak przebiega proces uczenia się, aby:

- Nauczyciel modyfikował dalsze nauczanie,
- Uczeń otrzymywał informację zwrotną pomagającą mu się uczyć.

W roku 1968 po raz pierwszy o ocenianiu kształtującym zaczął mówić Benjamin Bloom. Obecne zainteresowanie i popularność oceniania kształtującego (formative assessment) rozpoczęło się właściwie w 1998 w roku. Osobami związanymi z początkami OK są: Royce Sadler, a szczególnie Paul Black i Dylan Wiliam, profesorowie z Anglii. Ich publikacje z roku 1998 i 2002 stały się szeroko cytowane w świecie edukacyjnym.² Zawierały one wyniki badań wskazujące, iż stosowanie oceniania kształtującego jest jednym z najefektywniejszych sposobów podnoszenia wyników nauczania.

Ocenianie kształtujące od 2003 roku stało się bardzo popularne w świecie edukacji. Dlaczego?

Odpowiada za to kilka rzeczy:

Zwykle podkreśla się, że stosowanie oceniania kształtującego przynosi wyraźną poprawę wyników nauczania i egzaminów zewnętrznych. Profesor John Hattie z Auckland University w Nowej Zelandii wraz ze swoim zespołem przez 15 lat analizował badania naukowe jakie pojawiły się w tym czasie na świecie, na temat tego, co wpływa na osiągnięcia uczniów. Jego praca jest syntezą ponad 800 meta-analiz, obejmujących wyniki 50 tysięcy badań, w których wzięło udział około 200 milionów uczniów. Prof. Hattie brał pod uwagę uczniów w wieku od 4 do 20 lat. Jego zespół porównywał efekty różnych działań (interwencji)

¹ Moss C.M, Brookhart S.M, Cele uczenia się...op.cit

² Black P, William D, Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment, London 1998

Black P., Harrison C., Lee C., Marshall B., William D., Working Inside the Black Box: Assessment for learning in the classroom, London 2002

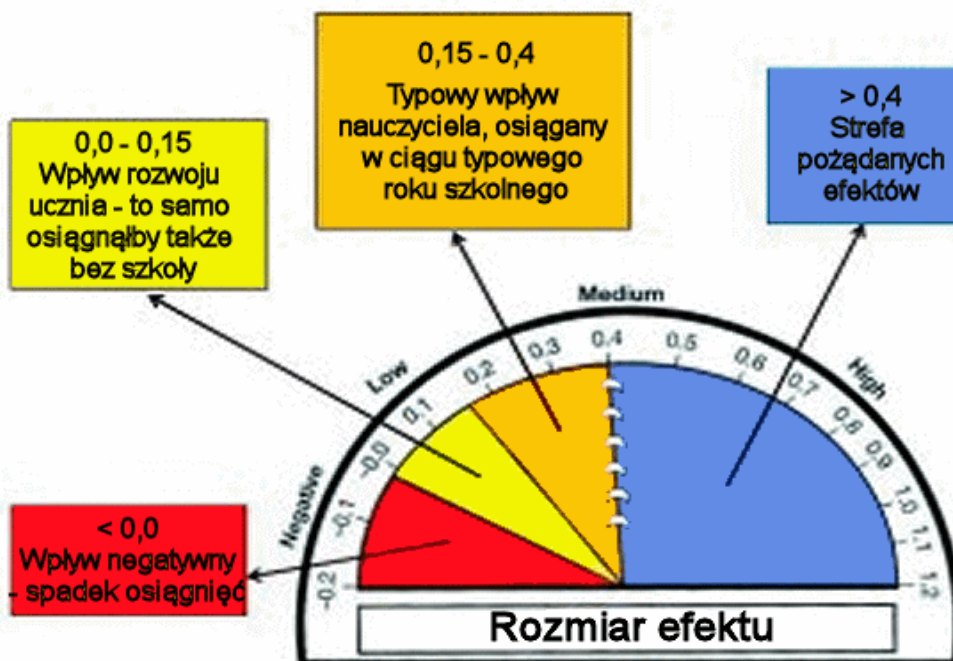
podejmowanych w edukacji i ułożył je na jednej skali, aby w ten sposób zbadać, co ma kluczowy wpływ na osiągnięcia uczniów. Przez „interwencje” rozumiał strategie i działania podejmowane w nauczaniu i szerzej – w edukacji w celu poprawy wyników w nauce osiąganych przez uczniów. Mówiąc o „wynikach” odnosimy się do wzrostu wiedzy i umiejętności uczniów, niejedynie otrzymywanych przez nich ocen.

Przy podejmowaniu decyzji odnośnie tego, jakie zmiany wprowadzić w systemie edukacji lub działaniu danej szkoły, często uznaje się za wystarczające, by dana interwencja przynosiła pozytywne rezultaty, czyli by **rozmiar wpływu wynosił więcej niż 0**. To bardzo nisko ustawiona poprzeczka, „którą przeskakuje” 95% badanych interwencji. Prof. Hattie żartuje, że wystarczy, że uczeń ma tętno, by poprawiały mu się osiągnięcia i rozmiar wpływu był większy niż 0.

Z badań wynika, że efekty w zakresie od 0,0 do 0,15 uczniowie prawdopodobnie osiągnęliby wcale nie chodząc do szkoły. Z kolei przeciętny efekt działań nauczyciela w ciągu typowego roku szkolnego mieści się w przedziale 0,15 – 0,4.

Zamiast pytać, czy „coś działa” – bo w ogóle działa prawie wszystko - pytajmy „co działa najlepiej” jakie działania mieszczą się w zakresie pożądanych efektów-czyli $\leq 0,4$ ³

Barometr wpływu

Zatem co działa, co zdaniem Hattiego, warto stosować?⁴

³ Hattie, John, Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement Routledge 2009

⁴ Sterna Danuta: Zaangażowanie uczniów pod lupą badawczą, <https://oswiata.ceo.org.pl/2021/12/22/3043/>

Interwencja	Rozmiar wpływu
Ocenianie kształtujące	0,90
Informacja zwrotna	0,73
Pozytywne relacje nauczyciel-uczeń	0,72
Kaskadowe doskonalenie nauczycieli	0,62
Cele będące wyzwaniem	0,56
Pozytywny wpływ rówieśników	0,53
Zaangażowanie rodziców	0,51
Uczenie się w małych grupach	0,49
Motywacja	0,48

Przyglądając się wynikom w tabeli zauważyć można, że ocenianie kształtujące i jego pięć strategii, które omówię w dalszej części publikacji bardzo skutecznie wspierają proces uczenia się i nauczania.

Kolejnym argumentem za stosowaniem oceniania kształtującego jest to, że angażuje ono uczennice i uczniów w proces uczenia się. Okejowy nauczyciel stwarza im warunki do efektywnego uczenia się. Czyli- precyzyjnie wskazuje im po co (cel) i czego mają się nauczyć (kryteria sukcesu).

Dając informację zwrotną wskazuje im, co już wiedzą, a nad czym i w jaki sposób powinni jeszcze popracować. Dzięki temu uczniowie nie tylko uczą się wiedzy przedmiotowej, ale również rozwijają umiejętności uczenia się. To właśnie dlatego raport OECD mówi, że ocenianie kształtujące przygotowuje dzieci do uczenia się poprzez całe życie.

Ważną zaletą oceniania kształtującego jest jego skuteczność dla uczennic i uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, a szczególnie tych, mających trudności w nauce. Zakłada ono bowiem odejście od rywalizacji i ich porównywania. Dzięki samoocenie pomaga im indywidualnie ocenić co już wiedzą, a czego jeszcze nie.

W obszarze edukacji włączającej jest to szczególnie mocny argument! Okejowy nauczyciel wspiera uczennice i uczniów w dalszej nauce, wskazując co zrobili dobrze, a co wymaga poprawy i jaki ma być ich kolejny krok.

Ocenianie kształtujące wpływa także znacząco na poprawę jakości relacji pomiędzy nauczycielem, a uczniem. Sprawia, że stają się członkami jednego teamu, którego pracuje nad tym, aby skuteczniej się uczyć/nauczać.

Ponad to ocenianie kształtujące ocenianie kształtujące pomaga także w pracy wychowawczej, która polega przecież na uczeniu się, jak pracować nad zmianą swojego zachowania i nad własnym rozwojem.

1.3 Czy ocenie kształtujące to tylko sposób oceniania?

Danuta Sterna-ekspertka CEO, autorka książek dotyczących OK⁵ tak o tym mówi; „Ocenie stanowi część OK, ale jest ono czymś innym niż potocznie rozumiana ocena.

Kiedy myślimy o ocenianiu najczęściej kojarzy nam się ono z krytyką, szukaniem błędów i określaniem różnicy pomiędzy ocenianym obiektem idealnym. Jednak ocenianie ma szersze znaczenie-dla mnie jest to analiza wykonanej pracy, czyli określenie co i jak zostało wykonane. Widzę tu miejsce nie tylko na wskazywanie niedociągnięć, ale również tego, co zostało wykonane dobrze. (...) W OK rozumiemy ocenianie znacznie szerzej. Aby uczeń otrzymał kształtującą ocenę, musimy wskazać mu, co zrobił dobrze, co i jak ma poprawić i jak ma się dalej uczyć. Nie oczekujemy, że uczeń sam się domyśli, wyciągając wnioski jedynie z podkreślonych błędów i wystawionego stopnia. Dobrze to ujął Royce Sadler, przedstawiając ocenianie kształtujące jako pomoc uczniowi w pokonaniu luki: uczniowi pomaga otrzymanie informacji, które umożliwiają mu zaangażowanie się w działania prowadzące do pokonania luki pomiędzy jego obecnym stanem wiedzy i umiejętności, a stanem, który chce osiągnąć”

1.4 Strategie oceniania kształtującego

„Minuta po minucie, dzień po dniu, zarówno uczniowie jak i nauczyciele poszukują informacji świadczących o tym, jak przebiega proces uczenia się, i na bieżąco dostosowują sposoby uczenia się i nauczania do rozpoznanych potrzeb edukacyjnych uczniów”⁶

Okejowy nauczyciel w swojej pracy skupia się przede wszystkim na tym, jak jego uczennice i uczniowie się uczą. Jego zadaniem jest stworzenie środowiska edukacyjnego (metod, form, zadań edukacyjnych) wspierającego efektywne uczenie się.

Planując swoje lekcje i prowadząc je poszukuje odpowiedzi na co powoduje, że uczniowie się uczą, co wnoszą z lekcji. Jego praca opiera się na pięciu strategiach OK, szczególnie opisanych w książce autorstwa Danuty Sterny, z której pochodzą nazwy i opisy strategii.⁷

Strategia I Określanie i wyjaśnianie uczniom celów uczenia się i kryteriów sukcesu.

Z perspektywy ucznia:

Lepiej się uczyć, jeśli wiem po co i czego mam się nauczyć

Planując lekcje warto:

- zastanowić się: po co tego uczyć i co moi uczniowie już na ten temat wiedzą? – uczniom nie wystarczy argument, że treści znajdują się w podstawie programowej. Trzeba naprawdę

⁵ Sterna, Danuta: *Uczę się uczyć. Ocenianie kształtujące w praktyce*, Warszawa 2016

⁶ Keeping learning on Track, nwea.org/kit

⁷ Sterna, Danuta: *Uczę (się) w szkole*, Warszawa 2014

sprecyzować, co podczas lekcji chcemy osiągnąć. I trzeba nadbudowywać wiedzę na tym, co już uczniowie potrafią, łączyć nową wiedzę z dotychczasową.

- zaplanować, dokąd zmierzamy - cel powinien być jeden lub najwyżej dwa. Uczniowie powinni mieć jasno wytyczony kierunek, a nie rozpraszać się na wiele. Zazwyczaj nie udaje się osiągnąć zbyt wielu celów, a warto mieć poczucie sukcesu, a nie porażki.
- podzielić się „tajemnicą” celów z uczniami – to uczniowie mają znać cel, nie tylko nauczyciel. Wtedy łatwiej będzie im się uczyć, jeśli będą świadomi, co ma być efektem uczenia się.
- monitorować osiąganie celów podczas lekcji – nie można celem zajmować się tylko na początku i na końcu, cel powinien prowadzić lekcję.
- sprawdzić, czy cele zostały osiągnięte – koniecznie! Bez tego podawanie celów nie ma sensu. Po podsumowaniu lekcji z odwołaniem się do celów uczeń wychodzi z lekcji ze świadomością osiągniętego celu.
- podać uczennicom i uczniom kryteria sukcesu-zwane inaczej nacobezu (na co będziemy zwracać uwagę), kryteria oceniania, czyli określić oczekiwane efekty, po których poznają, że dobrze wykonali zadanie.

Strategia II Organizowanie w klasie dyskusji, zadawanie pytań i zadań dających informacje, czy i jak uczniowie się uczą

Z Perspektywy ucznia:

„Lepiej się uczyć, jeśli nauczyciel rozmawia ze mną o moich postępach i w każdej chwili wie na jakim etapie nauki jestem”

Istotą tej strategii jest **dialog**. Ważne są w niej dwa aspekty:

- monitorowanie procesu uczenia się uczniów- uważność na to na jakim etapie uczenia się są uczniowie oraz modyfikowanie metod nauczania i zadań, aby nikt nie został w tyle.
- techniki zadawania pytań-czyli zadawanie pytań otwartych, odpowiedni czas oczekiwania na odpowiedź ucznia, danie uczniom możliwości ustalanie odpowiedzi w parach, zasada niepodnoszenie rąk” oraz uczenie się na błędach

Strategia III Udzielanie uczniom takich informacji zwrotnych, które umożliwiają im widoczny postęp.

Z perspektywy ucznia:

Lepiej się uczyć, jeśli nauczyciel udziela mi informacji zwrotnej, co zrobiłem dobrze, co i jak powinienem poprawić i jak mogę się dalej rozwijać.

Uczennice i uczniowie potrzebują informacji i swoich postępach. Ocena sumującą -czyli stopień wystawiany przez nauczyciela nie jest zwykle dla uczniów użyteczna. Ocena kształtująca-inaczej informacja zwrotna- jest wykorzystywana przez uczniów w procesie ich uczenia się.

Składa się ona z czterech elementów:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia;

- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia;
- wskazówki – w jaki sposób uczeń powinien poprawić pracę;
- wskazówki – w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej. Może ona występować ona w formie listu, kanapki, tabeli czy techniki „dwóch gwiazd, jednego życzenia”

Efektywna informacja zwrotna powinna:

- pomagać uczniowi się uczyć.
- odnosić się do ustalonych wcześniej i podanych uczniom kryteriów sukcesu
- dotyczyć pracy ucznia, a nie jego osoby.
- stanowić dialog pomiędzy nauczycielem i uczniem.

Strategia IV Umożliwienie uczniom korzystania z siebie nawzajem jako zasobów edukacyjnych.

Z perspektywy ucznia:

Lepiej się uczę, jeśli korzystam z wiedzy i umiejętności moich koleżanek i kolegów.

Od dawna już wiemy, że uczenie się jest procesem społecznym.

Uczymy się, obserwując innych, naśladowując ich, mówiąc do innych i słuchając ich, demonstrując, otrzymując wskazówki od innych, poprawiając pracę według tych wskazówek. W jaki zatem sposób można zadbać o społeczny wymiar ucznia w klasie szkolnej? Warto systematycznie stosować podczas lekcji i zajęć:

- pracę w parach
- pracę w grupach
- wzajemne nauczanie
- ocenę koleżeńską
- metodę projektu

Stosując ocenę koleżeńską warto pamiętać, że polega ona na wzajemnym udzielaniu sobie informacji zwrotnej do pracy zgodnie z wcześniejszymi kryteriami bez wystawiania stopni wyrażonych cyfrą. Często mylnie jest ona interpretowana przez nauczycieli jako wystawianie ocen przez uczniów sobie nawzajem.

Strategia V Wspomaganie uczniów, by stali się odpowiedzialnymi autorami procesu swojego ucznia się.

Z perspektywy ucznia:

Lepiej się uczę, gdy jestem świadomy, jak przebiega proces mojego ucznia się i odpowiadam za niego.

Danuta Sterna odnosząc się do tej strategii napisała: „Z psychologii poznawczej i z teorii konstruktywizmu wynika, że to uczeń się uczy, a nie nauczyciel wlewa mu wiedzę do głowy.

Jeśli uczeń nie będzie chciał się nauczyć, nie będzie zmotywowany to mimo dużych wysiłków ze strony nauczyciela nie z tego nie wyjdzie. Brak motywacji jest jednym z największych problemów obecnej szkoły. I nie zmieni się to, jeśli uczniowie nie wezmą odpowiedzialności za swoją naukę. Aby uczeń stał się autorem procesu swojego uczenia się, trzeba siebie i jego do tego przygotować.

Po pierwsze-uczeń musi mieć wiarę we własne możliwości, a po drugie-powinien być zainteresowany tym, co proponuje nauczyciel podczas lekcji...”⁸

Kluczowym słowem ilustrującym założenia piątej strategii oceniania kształtującego jest SAMOSTEROWNOŚĆ. Jej wyznacznikami są: odpowiedzialność i samodzielność. W OK stawiamy na samosterownego ucznia, realizowanie V strategii ma w sobie odniesienie się do wszystkich pozostałych strategii.

Piątą strategię wspierają: praca do wyboru, praca domowa do wyboru, stwarzanie uczniom możliwości samodzielnego dochodzenia do rozwiązania, stosowanie pytań kluczowych, techniki samooceny, uczniowskie portfolio.

Więcej informacji na temat piątej strategii znajduje się m.in. w artykule Danuty Sterny na oświata <https://osswiata.ceo.org.pl/2022/01/01/fazy-przejmowania-przez-uczniow-odpowiedzialnosc-za-uczenie-sie/>⁹

Więcej informacji na temat konkretnych technik OK można znaleźć w artykule Danuty Sterty na oświata <https://osswiata.ceo.org.pl/2021/12/27/ok-angazuje-uczniow/>¹⁰

Podsumowując:

Trudno było mi w na kilku stornach opisać ideę oceniania kształtującego. Sama od wielu lat praktycznie stosuję je na zajęciach specjalistycznych i lekcjach. Jestem jego wielką fanką. Jestem absolutnie przekonana, że to właściwa droga wspierania uczniów w ich uczeniu się. Pracując wiele lat w szkole wiem, jak trudno jest zindywidualizować proces edukacyjnych dla każdego ucznia. Moje doświadczenie z ocenianiem kształtującym mówi mi, że dzięki niemu to się udaje.

Ok wspiera szczególnie uczniów i uczennice, które są beneficjentami naszego projektu- czyli uczniów zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Zatem zachęcam serdecznie do wypróbowania OK na swoich lekcjach. Wskazówki w jaki sposób to zrobić można znaleźć [m.in](#) w artykule Danuty Sterny¹¹ oraz czytając wypowiedzi członków grupy facebookowej ocenianie kształtujące <https://www.facebook.com/groups/ocenianiekszaltujace/>.

Zachęcam także do zaglądania na stronę <https://pomagajsieuczyc.ceo.org.pl/materialy/> , można tam znaleźć wiele praktycznych materiałów, scenariuszy oraz wskazówek dotyczących OK.

⁸ Sterna, Danuta: Uczę (się) w szkole, Warszawa 2014

⁹ Sterna, Danuta: Fazy przejmowanie przez uczniów odpowiedzialności za uczenie się, <https://osswiata.ceo.org.pl/2022/01/01/fazy-przejmowania-przez-uczniow-odpowiedzialnosc-za-uczenie-sie/>

¹⁰ Sterna, Danuta: Ok angażuje uczniów, <https://osswiata.ceo.org.pl/2021/12/27/ok-angazuje-uczniow/>

¹¹ Sterna, Danuta: Jak wprowadzać zmiany w ocenianiu, <https://osswiata.ceo.org.pl/2022/01/02/jak-wprowadzac-zmiany-w-oceniu/>

Rozdział 2. Ewaluacja pracy nauczyciela i szkoły/placówki.

2.1 Dlaczego warto diagnozować i ewaluować pracę szkoły/placówki?

Badanie procesu nauczania i procesu wychowawczego powinno na stałe towarzyszyć pracy nauczycieli i być składową częścią działań szkoły. Jeśli nie diagnozujemy naszej pracy i jej rezultatów, to nie widzimy efektów, które ona przynosi. Nie wiem czy nasze działania prowadzą do przyrostu wiedzy i umiejętności naszych uczennic i uczniów, czy też nie. W takiej sytuacji wyniki oceniamy intuicyjnie, a niej ocenie nie towarzyszą konkretne fakty. W naszej pracy koniecznie trzeba szukać dowodów na to, jakie efekty przynosi nasze nauczanie i ,które ze sposobów „pracują”, a które są mniej skuteczne. Ewaluacja powinna dotyczyć zarówno pracy pojedynczego nauczyciela, jak również pracy szkoły jako instytucji i zespołu nauczycieli. W tym rozdziale skupię się na diagnozie i ewaluacji pracy szkoły/placówki. Zasadne zatem są wszelkie formy diagnozowania, monitorowania i ewaluacji.

Udowadnia to m.in. przywoływany w rozdziale 1 J. Hattie ¹², który w swoich badaniach pokazuje wysoką efektywność interwencji (działań) polegających na diagnozowaniu, monitorowaniu i ewaluacji oraz samooceny. Wysoka efektywność samooceny dotyczy wszystkich, którzy są w procesie uczenia się, także uczniów.

Podjmując w szkole działania np. w ramach edukacji włączającej warto postawić sobie cel (dla całej szkoły i poszczególnych nauczycieli), który chcemy zrealizować, do którego zmierzamy w tym obszarze. Aby cel były uzasadnione i wynikały z naszych rzeczywistych potrzeb, punktem wyjścia powinna być autodiagnoza stanu początkowego- czyli stwierdzenie, jak w naszej szkole wygląda sytuacja dotycząca edukacji włączającej.

2.2 Jakie są warunki dobrej diagnozy/samooceny pracy szkoły/placówki?

Zastanówmy się zatem, co wpływa na to, by samoocena była użyteczna - przynosiła korzyści, a nie frustrację, opór lub strach przed oceną. Aby tak się stało, diagnoza powinna:

- wynikać z potrzeby szkoły, placówki,
- mieć określony cel,
- włączać wszystkie podmioty szkoły,
- przebiegać w atmosferze otwartości i szczerości,
- uwzględniać stanowisko każdego podmiotu (bez uwspólniania),
- mobilizować do działań,
- jej efektem powinny być wspólne wnioski do przyszłej pracy.

Metodą, która spełnia ten kryteria jest Profil Szkoły

Metoda „profil szkoły” jest metodą badawczą, która z równym powodzeniem może służyć diagnozie, jak również ewaluacji jakości pracy szkoły, w różnych jej obszarach. Jej celem jest rozmowa najważniejszych podmiotów szkoły o tym, jak postrzegają jakość jej pracy. Rozmowa dotyczy wybranych, w sposób celowy, obszarów pracy szkoły, które zostały zebrane w tzw. mapie szkoły/placówki np. edukacji włączającej.

¹² Hattie John, Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Jak maksymalizować siłę oddziaływania na uczenie się, Warszawa 2012

Metoda profilu szkoły służy rozmowie, podczas której poszczególne grupy zainteresowane pracą szkoły przedstawiają, w jaki sposób ją postrzegają i oceniają i na jakich faktach opierają swoje zdanie. Nie chodzi o uwspólnianie stanowisk, tylko o wzajemnie słuchanie się, wskazanie obszarów wysoko ocenianych czy ocenianych niżej, zauważenie różnic i podobieństw.

Spotkanie kończy się wnioskami na poziomie identyfikacji obszarów różnic i podobieństw. Na tej podstawie można następnie wyznaczać cele i sposoby działania. To jednak jest już przedmiotem kolejnych etapów tego procesu.

Twórcą metody jest aktualnie emerytowany profesor Uniwersytetu Cambridge w Wielkiej Brytanii - John MacBeath.¹³

W latach 2000-2012 pełnił tam funkcję szefa Katedry Przywództwa Edukacyjnego. W latach 1997-2001 był członkiem Zespołu Zadaniowego ds. Standardów Szkół Rządowych Wielkiej Brytanii. Jego prace doradcze obejmowały OECD, UNESCO, Międzynarodową Organizację Pracy, Fundację Bertelsmanna, Komisję Europejską i Biuro Edukacji w Hongkongu. Był wielokrotnie nagradzany za osiągnięcia dla edukacji.

Metoda profilu była i jest nadal stosowana w Polsce przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach mierzenia jakości pracy szkoły, ewaluacji wewnętrznej, a także w programach CRS Wychowanie to podstawa.

2.3 Jak zorganizować pogłębioną diagnozę szkoły? czyli ustalanie profilu szkoły/placówki krok po kroku.

1. PRZYGOTOWANIA:

- a) Zwołać zebranie informacyjne, w którym uczestniczyć powinni: dyrektor szkoły, kilku nauczycieli, nauczyciele uczestniczący w szkoleniu na temat profilu szkoły, przewodniczący samorządu szkolnego i drugi uczeń, którego wybierze przewodniczący, przewodniczący rady rodziców i inny rodzic.
- b) Zebranie prowadzi nauczyciel i wyjaśnia wszystkim obecnym na czym będzie polegało ich zadanie.
- c) Zebranie kończy się ustaleniem terminów i miejsc spotkań 3 grup: uczniów, nauczycieli i rodziców oraz ustaleniem listy uczestników tych spotkań.
- d) Należy zadbać, aby spotkania odbywały się z zachowaniem dyskrecji i szeroko rozumianego bezpieczeństwa uczestników.
- e) Trzeba również ustalić termin zbiorczego, wspólnego zebrania wszystkich grup.
- f) Można również opracować pisemną instrukcję dla uczniów i rodziców dotyczącą spotkań poszczególnych grup.
- g) Dyrektor wraz z wybranym zespołem nauczycieli analizuje mapę szkoły. Ewentualnie dodaje pytania, na które chce uzyskać odpowiedzi.

¹³ John Mac Beath, Denis Meuret, Micheal Schratz, Lars Jakobsen Evaluating quality in school education; A European pilot project; Final report; European Commission June 1999 str. 17.

2. **ETAP PIERWSZY:** Zebrania trzech grup: rodziców, uczniów, nauczycieli. Każda z grup umawia się wtedy kiedy jest im najwygodniej. Dyrektor zapewnia salę na spotkanie. Każde spotkanie przebiega według schematu:
 - a. Zaprezentowanie mapy szkoły (rozdajemy materiał, wszyscy „czytają ze zrozumieniem”)
 - b. Ćwiczenie: W parach uczestnicy określają co, to dla nich znaczy *szkoła włączająca to szkoła ...*. Każda para zapisuje dwa – trzy zdania na osobnych przyklejnych karteczkach (po jednym zdaniu).
 - c. Pary łączą się w czwórki i wspólnie decydują w którym miejscu na mapie przykleić daną karteczkę (z cechą dobrej szkoły).
 - d. W tych samych czteroosobowych grupach uczestnicy przyglądają się mapie szkoły i dyskutują nad tym jak wygląda sytuacja w naszej szkole w każdym obszarze i dziale oraz znajdują uzasadnienie (dlaczego tak uważają).
 - e. Dyskusja w całej grupie i ustalanie profilu (nanoszenie kropek). Rozważenie wszystkich argumentów i zapisanie argumentów całej grupy.
 - f. Przygotowanie i wywieszenie plakatu w ustalonym wcześniej miejscu w szkole.
3. Czas dla całej społeczności szkolnej na przyjrzenie się plakatom grup (około tygodnia). (Etap pierwszy w uzasadnionych przypadkach może zostać skrócony). Można też wszystko zrobić w jeden dzień. Zarówno spotkania w grupach fokusowych, jak i spotkanie przedstawicieli wszystkich grup.
4. **ETAP DRUGI:** Spotkanie wszystkich grup razem (albo przedstawicieli, jeśli grupy są bardzo liczne).

Dyskusja nad profilem szkoły nie musi być zorganizowana demokratycznie, osoby wybrane do 3 grup, nie muszą być wybrane ani demokratycznie, ani statystycznie. W grupie uczniowskiej nie musi być samorząd szkolny, a w grupie rodziców nie musi być rada rodziców. Do grupy uczniów warto powołać zarówno uczniów dobrych, i mających trudności w nauce. Ważne, aby były to osoby dostatecznie odważne, aby wyrazić swoją opinię. Powinny to być osoby, które mają coś do powiedzenia na temat szkoły i które ukażą Radzie Pedagogicznej perspektywę reprezentowanej przez siebie społeczności.

- a. Plakaty zostają powieszone koło siebie.
- b. Dyrektor rozpoczyna spotkanie wyznaczając kolejność wypowiedzi. Każdy dział omawiany jest osobno. Przedstawiciele grup przedstawiają i uzasadniają swoje stanowisko (miejsce postawionych kropek), pomagając sobie wcześniej opracowanymi przez grupę argumentami. Po każdej rundce miejsce na komentarze, wątpliwości, pytania.
- c. Jeśli na zebraniu jest obecna duża grupa ludzi, to można zrobić stół panelowy. Przy którym będzie toczyła się dyskusja, a reszta osób będzie przysłuchiwała się dyskusji panelowej i ew. pomagała swoim przedstawicielom (opracować zasady, według których miało by się to odbywać).
- d. Protokolanci notują wnioski z dyskusji

- e. Po omówieniu wszystkich działów wspólne przyjrzenie się i wybranie tych działów, co do których istnieją rozbieżności w ocenie oraz tych działów, w których ocena wszystkich grup jest wyjątkowo niska.
- f. Wybranie obszarów do pracy.
- g. Wybranie filarów, gdzie ocena wszystkich grup jest wysoka.
- h. Sformułowanie mocnych stron szkoły.
- i. Stworzenie wspólnego dokumentu – *Nasze mocne strony i obszary do pracy*.
- j. Sporządzenie raportu z diagnozy.

2.4 Co dalej po profilu szkoły?

Warto zdać sobie sprawę, że diagnoza rzeczywistości szkolnej jest niezwykle ważna, ale to dopiero początek procesu zmian zmierzających do poprawy jakości pracy szkoły. Jeśli pokusimy się o przeprowadzenie samooceny, to po to by ją później wykorzystać dla procesu zmian.

Czyli, najważniejsze, to zastanowić się nad tym „co po samoocenie?”

Powinna ona służyć wyborowi celów dla szkoły na podstawie mocnych stron i obszarów do pracy wyłonionych w raporcie, który powstał po badaniu.

Jak tego dokonać-to już temat na kolejny artykuł.

Bibliografia:

- Bednarkowa Wiga, O! słoń przed stopniami. O szkolnym ocenianiu, Kraków 2000
- Black P, William D, Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment, London 1998
- Black P., Harrison C., Lee C., Marshall B., William D., Working Inside the Black Box: Assessment for learning in the classroom, London 2002
- Hattie J.: Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement Routledge 2009
- Hattie J.: Widoczne uczenie się dla nauczycieli. Jak maksymalizować siłę oddziaływania na uczenie się, Warszawa 2012
- <https://pomagajsieuczyc.ceo.org.pl/materialy/>
- <https://www.facebook.com/groups/ocenianiekszaltujace/>
- John Mac Beath, Denis Meuret, Micheal Schratz, Lars Jakobsen Evaluating quality in school education; A European pilot project; Final report; European Commission June 1999
- Keeping learning on Track, nwea.org/kit
- Marzano Robert, J., Sztuka i teoria skutecznego nauczania, Warszawa 2012
- McTighe J., Silver H.F, Uczyć (się) głębiej. Jak to zrobić na lekcji, Warszawa 2011
- Moss C. M., Brookhart S.M., Cele uczenia się. Jak pomóc uczniom zrozumieć każdą lekcję. Warszawa 2014
- Sterna D.: Fazy przejmowanie przez uczniów odpowiedzialności za uczenie się, <https://oswiata.ceo.org.pl/2022/01/01/fazy-przejmowania-przez-uczniow-odpowiedzialnosc-za-uczenie-sie/>
- Sterna D.: Jak wprowadzać zmiany w ocenianiu, <https://oswiata.ceo.org.pl/2022/01/02/jak-wprowadzac-zmiany-w-oceniu/>
- Sterna D.: Ocenianie kształtujące w praktyce, Warszawa 2006
- Sterna D.: Ok angażuje uczniów, <https://oswiata.ceo.org.pl/2021/12/27/ok-angazuje-uczniow/>
- Sterna D.: Uczę (się) w szkole, Warszawa 2014
- Sterna D.: Uczę się uczyć. Ocenianie kształtujące w praktyce, Warszawa 2016
- Sterna Danuta: Zaangażowanie uczniów pod lupą badawczą, <https://oswiata.ceo.org.pl/2021/12/22/3043/>

Specjalistyczne Centrum
Wspierające Edukację Włączającą
w Sosnowcu

WWW.SCWEW.SOSNOWIEC.PL

egzemplarz bezpłatny

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

